

การเสริมสร้างคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของคนไทยตามหลักพุทธธรรม
REINFORCMENT OF REQUIREMENT QUALIFICATIONS OF THAI PEOPLE
ACCORDING TO BUDDHADHAMMA

พัชระ ไม้หอม* พระเมธาวิไนยรส (สุเทพ ปสิวิโก)**

Patchara Maihom, Phramedhavinaiyaros (Suthep Pasiwiko)

Received: September 26, 2019

Revised: December 19, 2019

Accepted: December 27, 2019

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของคนไทย 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เสริมสร้างคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของคนไทย และ 3) เพื่อศึกษาการเสริมสร้างคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของคนไทยตามหลักพุทธธรรม วิทยานิพนธ์นี้ได้ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพแบบเอกสาร (Documentary Qualitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยเริ่มจากการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารวิชาการ วิเคราะห์หลักพุทธธรรมจากพระไตรปิฎกและอรรถกถาและยืนยันผลการวิจัยด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสังคม การศาสนา และการศึกษา จำนวน 9 รูป/คน

ผลการวิจัย พบว่า

1. คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของคนไทยมี 9 ประการ คือ 1) ขยัน 2) ประหยัด 3) ซื่อสัตย์ 4) มีวินัย 5) สุภาพ 6) สะอาด 7) สามัคคี 8) มีน้ำใจ และ 9) กตัญญู 2. หลักพุทธธรรมที่เสริมสร้างคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของคนไทย ได้แก่ ฆราวาสธรรม และสาราณียธรรม 3. กระบวนการเสริมสร้างได้มาจากผลจากการบูรณาการหลักพุทธธรรม กับทฤษฎีทางสังคมวิทยาและทางจิตวิทยา เป็นกระบวนการ 10 ขั้นตอน ได้แก่ 1) มีความตั้งใจจริง 2) ปัญญา 3) ความเพียร 4) ลดละกิเลส

* Degree Master of Arts students, Program in Buddhist studies, Graduate School, Mahamakut Buddhist University.

** Teacher, Faculty of Graduate School, Mahamakut Buddhist University.

5) ช่วยเหลือกันและกัน 6) ปิยวาจา 7) จิตอาสา 8) แบ่งปัน 9) วินัย และ 10) ไม่เห็นแก่ตัว และ
4. ตัวชี้วัดพฤติกรรม สามารถนำไปติดตามและประเมินผลด้วยตนเอง

คำสำคัญ : คุณสมบัตินี้พึงประสงค์ของคนไทย, การเสริมสร้าง, หลักพุทธธรรม

ABSTRACT

The objectives of this research are as follows: 1) To study the requirement qualifications of Thai people. 2) To study Buddhhadhamma for Reinforcement of requirement qualifications of Thai people. 3) To study on reinforcement of requirement qualifications of Thai people according to Buddhhadhamma. This research is qualitative. To study the content of academic documents and analysis Buddhhadhamma of Tripitaka and commentary. In-depth interviews 9 experts in Social, Religion, and Education had been done.

The results indicated as follows:

1. The requirement qualifications of Thai people have 9 aspects: 1) Diligent 2) Save 3) Honest 4) discipline 5) politely 6) Clean 7) Harmonious 8) Generous and 9.) Grateful. 2. Buddhhadhamma that suitable to requirement qualifications of Thai people with include Gharavasa-dhamma and Saraniya-dhamma. 3. The procedure is made from the result of the integration Buddhhadhamma, sociological and psychological theories and receives the Dhamma procedure are 10 steps: 1) Have real concentrate 2) Wisdom 3) Attempt 4) Reduce defilement 5) To help another one 6) commemoration speech 7) Public Mind 8) To share somethings 9) Discipline and 10) Unselfish and 4. Indicators of behavior that can be monitored manually.

Keywords: Requirement qualifications of Thai people, Method for Reinforcement, Buddhhadhamma

1. บทนำ

ในปัจจุบันสังคมไทยอยู่ในภาวะวิกฤต เพราะความไม่สมดุลของการพัฒนาที่ทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืน (Non Sustainable development) ความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุที่ทำให้คนตกเป็นทาสของวัตถุนิยม (Materialism) และบริโภคนิยม (Consumerism) คนมีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น เห็นแก่ผู้อื่นน้อยลง ค่านิยมของสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป การพัฒนาประเทศไทยในระยะ 35 ปีที่ผ่านมา แม้เศรษฐกิจจะเจริญก้าวหน้า ประชาชนมีชีวิตที่สะดวกสบายขึ้น แต่ปัญหาสังคมก็มามากขึ้นและรุนแรงยิ่งขึ้น เช่น ปัญหามลภาวะเป็นพิษ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาเยาวชน ปัญหาครอบครัว ปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหาความเสื่อมโทรมในด้านศีลธรรม จริยธรรม และค่านิยม มนุษย์มีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมน้อยลง ความเจริญของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ ยุคเทคโนโลยีที่ไร้พรมแดน มีความเจริญก้าวหน้าอย่างมากมาพร้อมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว แต่ก็เป็นความเจริญรุ่งเรืองทางด้านวัตถุ ซึ่งสวนทางกับความเจริญด้านจิตใจที่ตกต่ำลง หาได้เจริญรุ่งเรืองไปตามความเจริญของโลกไม่ อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ นักฟิสิกส์ชาวเยอรมันผู้มีชื่อเสียงของโลก ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องวิทยาศาสตร์และศาสนาว่า "วิทยาศาสตร์ที่ปราศจากศาสนาเป็นความพิการ ศาสนาที่ปราศจากวิทยาศาสตร์เป็นการตบอด" ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เพิ่มมากขึ้นได้สวนทางกับความสนใจในเรื่องศาสนาซึ่งลดน้อยลง ศาสนาถูกละเลยเพราะบางคนยังมีทัศนคติที่ผิดและไม่ดีต่อศาสนา เห็นว่าศาสนาเป็นยาเสพติด เป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนาประเทศ บางคนก็นับถือศาสนาด้วยความเชื่อที่มกมาย ด้วยความคลั่งศาสนา ไม่ใช่ด้วยความเคร่งศาสนา ปราศจากเหตุผลและปัญญาตามหลักวิทยาศาสตร์ จึงทำให้สังคมของเราในปัจจุบันเป็นสังคมที่พิการ และหากไม่มีศาสนาก็จะกลายเป็นสังคมที่ตบอด การนับถือศาสนา อย่างมกมายปราศจากเหตุผลและปัญญาทำให้ค่านิยมบางอย่างได้เปลี่ยนแปลงไป ในอดีตสังคม เคยยกย่องคนที่มีคุณธรรม คนที่ประพฤติดีศีลธรรม ทุจริต คดโกง จะถูกประณามและไม่มีใครอยากคบหาด้วย แต่ในปัจจุบันสังคมกลับยกย่อง คนที่มีเงิน คนที่มีตำแหน่งสูง มีอำนาจวาสนา มีชื่อเสียง แม้ว่าคนเหล่านั้นจะประพฤติผิดศีลธรรม มีฐานะดีขึ้นโดยการทุจริต จากสภาพการณ์เช่นนี้ จะเห็นได้ว่าสังคมไทยได้ก้าวเข้าสู่ภาวะวิกฤตแล้ว จากสังคมที่เคยอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ก็กลับกลายเป็นขาดแคลน ซึ่งหลายหน่วยงานพยายามแก้ไขปัญหา ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของตน แต่ก็ยังไม่สามารถทำให้ปัญหาลดลงและหมดไปได้ เพราะว่าการแก้ไขปัญหามิตรงจุด และขาดความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการหาแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างจริงจัง (Sobha Chupikulchai, 2019)

ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินการประสบความสำเร็จสามารถนำไปสู่การปฏิบัติตามยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จนั้น ทุกฝ่ายจะต้องมีความตั้งใจและ ลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง ผู้ใหญ่ควรเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เยาวชน พ่อแม่ต้องดูแลเอาใจใส่ลูกอย่างใกล้ชิด ครูต้องมีจิตสำนึกและวิถุณยณของความเป็นครูเพิ่มขึ้น ภาครัฐและเอกชน องค์กรศาสนา และสื่อมวลชน ต้องตื่นตัว กระตือรือร้น และผนึกกำลังเพื่อการพัฒนาไปสู่ความก้าวหน้าอย่างมั่นคงอย่างน้อยที่สุดทุกคนควรทำงานให้เต็มที่ กำลัง เต็มความสามารถ และเต็มเวลา ผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชน เรื่อง “สถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทย” พบว่า ประเด็นความรุนแรงของปัญหาวิกฤติ ด้านคุณธรรมในสังคมไทยในภาพรวมมีความรุนแรงอยู่ในระดับปานกลางและควรได้รับการแก้ปัญหา คือ ปัญหาคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยมีสัมมาคารวะไม่เคารพผู้ใหญ่ ปัญหาพฤติกรรม วัตถุนิยม บริโภคนิยม ไม่มีความพอเพียง ปัญหาขาดระเบียบวินัย ไม่เคารพกติกา กฎหมาย ขาดจิตสำนึกสาธารณะ ขาดความรับผิดชอบต่อสังคม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม ปัญหาความเชื่อสัจธรรมและการทุจริตคอร์รัปชันสำหรับคุณธรรมที่ควรได้รับการส่งเสริม คือ การดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียง ความเชื่อสัจธรรม ยึดมั่นในความถูกต้องต่อหน้าที่และบุคคลทั่วไป ความกตัญญูกตเวทิตี ความมีสัมมาคารวะ การมีจิตอาสา และมีน้ำใจในการช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม ด้านหลักคุณธรรมที่ควรยึดถือร่วมกันของคนในระดับชุมชน/ท้องถิ่น ควรยึดหลักความสามัคคีของประชาชน ความมีน้ำใจ/เอื้อเฟื้อต่อกัน และเห็นว่าควรยึดหลักความเชื่อสัจธรรม จริใจต่อกัน ควรทำตัวให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูกหลานและสังคม และควรมีการช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน จากผลการสำรวจดังกล่าวสะท้อนปัญหาสังคมและความต้องการของประชากรส่วนใหญ่ที่สอดคล้องกันในทุกพื้นที่ จึงควรเริ่มต้นปฏิรูปคุณภาพของคนไทยอย่างเร่งด่วนก่อนที่จะมีปัญหาแทรกซ้อนเพิ่มขึ้นอีกจนแก้ไขได้ยากยิ่งขึ้น โดยมีแนวทางในการปฏิรูปต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อม ทัศนคติ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และสถานการณ์ของโลก ซึ่งมีกระแส โลกาภิวัตน์เป็นปัจจัยที่สำคัญมาก รวมทั้งประชาคมโลกและองค์การระหว่างประเทศที่คอยจับจ้องสังเกตการณ์อยู่ตลอดเวลา (Moral Center, Public Organization, 2016)

ดังนั้น การปฏิรูปสังคมไทย จึงต้องปรับเปลี่ยนให้เป็นคนของโลก ในอนาคต ก้าวทันและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ทั้งด้านทางเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และวัฒนธรรม ในการเสริมสร้างคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรมซึ่งเป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตนั้น อาจหมายถึงความจำเป็นต้องปรับทั้งพันธนาการจากอดีต เพื่อให้เกิดรากฐานใหม่ที่มีความตระหนักในความเป็นคนไทย รักษาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี อย่างถูกต้อง นำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างจริงจัง รวมถึงต้องมีโลกทัศน์ ที่กว้างไกล มีความคิด

สร้างสรรค์ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่อาจมีความเห็นแตกต่างกันไป เป็นธรรมดา มีทักษะในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม เช่น สามารถใช้ภาษาอื่น ๆ (Multilingual skill) และใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคม เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการเสริมสร้างคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของคนไทยเพื่อแก้ไขปัญหาที่กำลังทวีความรุนแรงในสังคมไทย โดยการนำหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามนุษย์มาบูรณาการกับทฤษฎีการเสริมสร้าง โดยยึดหลักคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา ชุมชน สังคมและสื่อมวลชน เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นคนที่มีความรู้ และอยู่ดีมีสุข

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของคนไทย
- 2.2 เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เสริมสร้างคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของคนไทย
- 2.3 เพื่อศึกษาการเสริมสร้างคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของคนไทยตามหลักพุทธธรรม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เริ่มจากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับคุณสมบัติของคนดีตามหลักพระพุทธศาสนา คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ศึกษาหลักพุทธธรรมที่เสริมสร้างได้แก่ ขรവാสธรรม 4 และสาราณียธรรม 6 แนวคิดและทฤษฎีทางสังคมวิทยาและทางจิตวิทยา จากเอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎก และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary sources) ได้แก่ คัมภีร์ชั้นต่าง ๆ ตำรา วารสารวิชาการ ยืนยันความถูกต้องของผลการศึกษาด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสังคม ด้านการศาสนา และด้านการศึกษา จำนวน 9 รูป/คน

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้ คุณสมบัติที่พึงประสงค์ที่เป็นคุณสมบัติพื้นฐานของคนไทยมี 9 ประการ คือ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี มีน้ำใจ และกตัญญู หลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของคนไทย ได้แก่

ฆราวาสธรรม และสาราณียธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมเกี่ยวกับการควบคุมความประพฤติของคนที่ช่วยเสริมสร้างคนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม หลักทฤษฎีที่นำมาเป็นกระบวนการเสริมสร้างคุณสมบัติที่พึงประสงค์ คือ ทฤษฎีทางสังคมวิทยาและทางจิตวิทยา เมื่อได้นำทั้ง 3 หลักมาผสมผสานกันได้เป็นกระบวนการธรรมเพื่อการเสริมสร้างคุณสมบัติที่พึงประสงค์ 10 ขั้นตอน ประกอบด้วย

1. มีความตั้งใจจริง
2. ปัญญา
3. ความเพียร
4. ลดละกิเลส
5. ช่วยเหลือกันและกัน
6. ปิยวาจา
7. จิตอาสา
8. แบ่งปัน
9. วินัย และ
10. ไม่เห็นแก่ตัว

กระบวนการเสริมสร้างคุณสมบัติต้องเริ่มต้นที่ครอบครัว ตั้งแต่ก่อนเด็กจะเกิด พ่อแม่ต้องมีการเตรียมความพร้อมทั้งด้านสถานะ สุขภาพ และฐานะ เพื่อสร้างคนที่ดีมีคุณภาพตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยที่มีความพร้อมที่จะศึกษาในโรงเรียน ซึ่งเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของสถาบันการศึกษาต้องดำเนินการต่อไป สถาบันการศึกษาเป็นสถาบันหลักในการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ มีรูปแบบที่ชัดเจนเพื่อให้เด็กนักเรียนทุกคนที่มาจากครอบครัวที่แตกต่างกันจะถูกหล่อหลอม ชัดเกล้าให้เหมือนกันด้วยการให้ความรู้ อบรมความประพฤติและระเบียบวินัย มีกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างทักษะต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต ทั้งนี้ครูควรใช้หลักพุทธธรรมเข้ามาเสริมสร้างด้านจิตใจที่ถือว่ามีส่วนสำคัญอย่างมาก เพราะหากใช้วิธีการบังคับตามหลักทางสังคมวิทยาเพียงอย่างเดียว เด็กก็จะคิดไม่เป็น ขาดความรับผิดชอบ เมื่อไม่มีผู้ที่คอยควบคุมให้เป็นไปตามกฎระเบียบ เด็กก็จะประพฤติตามใจตนเอง ซึ่งจะเป็นแบบอย่างให้ผู้อื่นปฏิบัติตามได้เช่นเดียวกัน ต่อมาเมื่อสำเร็จการศึกษาอยู่ในวัยทำงานคนจะต้องได้รับการเสริมสร้างคุณสมบัติเฉพาะงานขึ้นอีกเพื่อให้มีการทำงานร่วมกันอย่างมีเป้าหมายเดียวกัน ในการดำรงชีวิตการประพฤติปฏิบัติของคนจะถูกกำหนดโดยสังคมนั้น ๆ ซึ่งคนต้องยอมรับปฏิบัติตามมิฉะนั้นจะถูกปฏิเสธจากสังคม ซึ่งในแต่ละสังคมจะมีความหลากหลายและมีปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปกติ ปัญหาต่างๆ มีสาเหตุมาจากความประพฤติของคน ทั้งนี้สังคมจึงต้องกำหนดคุณสมบัติพื้นฐานของคนที่ดีให้มีเหมือนและเท่ากัน ซึ่งจะทำให้สังคมนั้นมีความสุข แต่เนื่องจากสังคมมีพัฒนาการ จึงทำให้มีทั้งส่วนที่ดีและส่วนที่ไม่ดี ซึ่งเกิดจากหลายปัจจัยด้วยกัน ดังที่ได้มีนักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้สำรวจและให้ความเห็นถึงอุปนิสัยของคนไทยไว้หลายประการ ซึ่งมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ถ้าข้อเสียที่ไม่มีได้ถูกกำจัดออกไปก็จะทำให้ยากต่อการพัฒนา และเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้คนไทยยังยึดติดอยู่กับความคิดเดิมๆ ที่เป็นการขัดขวางการพัฒนา จึงทำให้คนไทยตั้งรับไม่ทันต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะในยุคเทคโนโลยีที่ทำให้โลกไร้พรมแดน คนติดต่อกันได้สะดวกรวดเร็วผสมกับอุปนิสัยของคนไทยที่ชอบของสำเร็จรูป ไม่ชอบคิด ไม่ชอบทำงานที่ท้าทาย ไม่มีความคิดสร้างสรรค์ คิดอย่าง

ง่ายๆ ว่าการลอกเลียนแบบประเทศที่เจริญแล้ว จะทำให้ประเทศพัฒนาเหมือนกันได้ ซึ่งในความเป็นจริงบางสิ่งบางอย่างต้องควรมีการไตร่ตรองให้รอบคอบนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของเรา เพราะแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกันทั้งด้านร่างกาย สภาพแวดล้อมของสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและลักษณะภูมิประเทศ หากเราไม่ทันต่อความเปลี่ยนแปลง เช่นนี้ก็ทำให้เกิดปัญหาตามมา ดังนั้นจึงต้องมีการเตรียมให้พร้อมก่อนเพื่อไม่ให้ไหลไปตามกระแสสถานการณ์ของโลก คนไทยจึงต้องคิดอย่างไทย ทำอย่างไทย และควรนำอดีตมาเป็นบทเรียน แก้ไขปรับใช้ให้เหมาะสมกับปัจจุบัน จึงจะทำให้เกิดการพัฒนาย่างยั่งยืนได้

5. อภิปรายผลการวิจัย

สภาพคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของคนไทยพร่องไป เนื่องจากที่ผ่านมารัฐบาลให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจมากกว่าการพัฒนาคน ซึ่งผลของการพัฒนาการเติบโตทางเศรษฐกิจมีปัญหาไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง ซึ่งมีสาเหตุที่สำคัญมาจากคนไทยมีคุณภาพต่ำ ทั้งด้านคุณธรรมและจริยธรรม ขาดทักษะการทำงาน ขาดวินัย ขาดจิตอาสา เห็นแก่ตัว ไม่มีความพอเพียง มีค่านิยมที่เปลี่ยนไปในด้านลบ ดังนั้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540) เป็นต้นมา ได้ปรับเปลี่ยนจากการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลัก มาเป็นให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรบุคคลมากขึ้น แต่ผลที่ปรากฏในปัจจุบัน ยังไม่ได้ส่งผลให้การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างมั่นคงแข็งแรง รัฐบาลจึงได้วางแผนการพัฒนาระยะยาวขึ้น โดยจัดทำแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (Gazette, 2018)) ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ หนึ่งในนั้นคือ รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์อย่างจริงจัง โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา มีหลักการที่สำคัญคือ “คนไทย ในอนาคต จะต้องมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่รอบด้านและมีสุขภาวะที่ดี ในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์ อุดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาที่สาม และอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น มีนิสัยรักการเรียนรู้และ การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สู้การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็นนวัตกรรม นักคิด ผู้ประกอบการ เกษตรกรยุคใหม่ และอื่น ๆ โดยมีสัมมาชีพตามความถนัดของตนเอง”

ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาคนไทยมีคุณภาพสูงขึ้นตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี จำเป็นต้องมีปัจจัยประกอบหลายด้าน คุณสมบัติพื้นฐานจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างความสุขในการดำเนินชีวิตในอนาคตโดยยึดแนวทางคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ และเพื่อความ

เหมาะสมกับสถานการณ์ผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้นจึงเห็นควรเพิ่ม “กตัญญู” รวมเป็นคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของคนไทยจึงมี 9 ประการ คือ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี มีน้ำใจ และกตัญญู คุณสมบัติพื้นฐานดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับการเสริมสร้างเพราะว่าคุณสมบัติได้พร่องลงไปจนเกิดเป็นปัญหาสังคมที่มีแนวโน้มว่าจะทวีความรุนแรงมากขึ้น ส่วนหนึ่งเกิดจากสาเหตุปัจจัยอุปนิสัยดั้งเดิมของคนไทย เทคโนโลยีการสื่อสาร สภาพการดำเนินชีวิตของคนไทยในปัจจุบัน และผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ ทำให้ค่านิยมและทัศนคติของคนไทยเปลี่ยนไป ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณสมบัติที่พึงประสงค์โดยตรง ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ไขสถานการณ์ของปัญหาสังคมไม่ให้รุนแรงมากกว่าที่เป็นอยู่ จึงควรมีการเสริมสร้างคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของคนไทย โดยการนำหลักพุทธธรรมที่เป็นรากฐานของคุณธรรม จริยธรรมเพื่อการพัฒนาให้คนเป็นคนดี ร่วมกับกระบวนการทางสังคมวิทยาและจิตวิทยานำมาบูรณาการกัน ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์แล้วได้เป็นกระบวนการ 10 ขั้นตอน ประกอบด้วย ความตั้งใจจริง ปัญญา ความเพียร ลดละกิเลส ช่วยเหลือกันและกัน ปิยวาจา จิตอาสา แบ่งปัน มีวินัย และไม่เห็นแก่ตัว นำไปเป็นกระบวนการเสริมสร้างคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของคนไทย แล้วกำหนดหลักเกณฑ์ตัวชี้วัดเพื่อติดตามและประเมินผล เพื่อให้คนไทยมีคุณภาพดีขึ้น มีความพร้อมที่จะเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศให้เป็นที่ไปตามวิสัยทัศน์ประเทศไทย (Gazette, 2018) “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

ในกระบวนการเสริมสร้างคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของคนไทยตามหลักพุทธธรรม ผู้วิจัยได้นำแนวทางหลักเกณฑ์ ตัวชี้วัดคุณสมบัติที่พึงประสงค์แต่ละด้านจากหนังสือสมบัติของผู้ดี (เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี, พ.ศ.2504) และนักวิชาการอีกหลายท่านมาเป็นแนวทางการวัดและประเมินผลการเสริมสร้างคุณสมบัติที่พึงประสงค์ โดยได้กำหนดตัวชี้วัดคุณสมบัติที่พึงประสงค์ 9 ด้าน ดังนี้

1. ด้านขยัน จะแสดงพฤติกรรมให้ปรากฏด้วยการกระทำ ทางกาย มีการทำงานอยู่ในระเบียบแบบแผน เป็นผู้ที่ตั้งใจทำงานเต็มความสามารถ อย่างจริงจังต่อเนื่องในเรื่องที่ถูกต้อง เป็นผู้ที่เป็นคนสู้งาน มีความพยายาม ไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรคและพยายามแก้ไขเพื่อให้งานสำเร็จเป็นคนตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบ ไม่เป็นผู้เกียจคร้าน เมื่อมีเวลาว่างก็มักใช้ไปในการทบทวนฝึกฝนสิ่งที่ได้เรียนรู้หรือทำกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อตนเองหรือผู้อื่น ทางวาจา คือ พูดสิ่งโดยอ้อมให้เป็นที่น่าเชื่อถือได้ เป็นคนรักษาคำมั่นสัญญา ทางความคิด ตั้งจิตใฝ่มั่นในการปฏิบัติงาน รักงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจังไม่ทิ้งงาน รักษาความสัตย์ ไม่หวังพึ่งผู้อื่น รู้จักแบ่งเวลา รักษาความเป็นระเบียบ แบบแผนข้อบังคับ ขนบธรรมเนียมประเพณีอันใดที่ได้ตั้งไว้บัญญัติไว้ มีมานะในการทำงาน

ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก เป็นผู้ทำอะไรทำจริง ไม่เป็นผู้ตั้งต้นในที่ผิด และมีความปรารถนาดี มีพฤติกรรมเอาใจใส่ต่องานที่ได้รับมอบหมาย การลงมือทำงานทันทีที่ได้รับมอบหมายโดยไม่ต้องให้ผู้อื่นมาบังคับ

2. ด้านประหยัด จะแสดงพฤติกรรมให้ปรากฏด้วยการกระทำทางกาย วาจา และใจ คือ ใช้จ่ายเป็น เป็นนักอนุรักษ์พลังงาน เป็นนักวางแผน มีความอดทนต่อความอยาก ประกอบอาหารเอง และนำไปรับประทานที่ทำงาน เป็นคนช่างเลือก มีความละเอียดรอบคอบ ท่างบรายรับ-รายจ่าย ประจำวัน เลือกสิ่งของที่จำเป็นและพอเพียง ไม่ไปในสถานที่ที่มีสิ่งที่ยั่วชวน รักความสะอาด มีความเป็นระเบียบ รักสุขภาพ เป็นนักกีฬา และดูแลห่วงใยตัวเอง

3. ด้านซื่อสัตย์ จะแสดงพฤติกรรมให้ปรากฏด้วยการกระทำทางกาย คือ เป็นผู้ที่มีซื่อสัตย์ ต่อตนเองและผู้อื่น มีความเป็นธรรม ไม่มีอคติ มีมารยาทดี ไม่สอดรู้สอดเห็น ไม่หยิบฉวยของผู้อื่น ไม่แอบ ไม่ขอ ไม่อยากรู้เรื่องส่วนตัวของผู้อื่น ไม่ถือวิสาสะล่วงเกินผู้อื่น ไม่เข้าไปแทรกในวงสนทนา ไม่ลอบแอบฟังคนพูด ไม่ลักลอบดูเรื่องลับ ไม่สอดส่ายสายตาดูว่าเขาเขียนอะไร หลีกออกไปถ้าเห็น เขาจะพูดเรื่องส่วนตัวกัน เคาะประตูหรือกล่าววาจาให้เขารู้ตัวก่อนเข้าห้องผู้อื่น ทางวาจา คือ ไม่ไต่ถามธุระส่วนตัวหรือการในบ้านของเขาที่ไม่ได้เกี่ยวข้องแก่ตน ไม่ถามรายได้ผู้อื่น ไม่นำความลับของผู้อื่นไปขยายต่อ ไม่กล่าวให้ร้ายผู้อื่น ไม่พูดสับปลั๊กลบลอกตลบตะแลง ไม่ใช้คำสบถติดปาก ไม่ใช้ถ้อยคำมูสา ทางความคิด คือ ไม่หน้าไหว้หลังหลอก รักษาความไว้วางใจ ไม่คิดทุจริต และมีความยุติธรรม

4. ด้านมีวินัย จะแสดงพฤติกรรมให้ปรากฏด้วยการกระทำ ทางกาย คือ ปฏิบัติตน ในขอบเขต กฎ ระเบียบของสถานศึกษา ครอบครัวยุทธศาสตร์และประเทศ โดยที่ตนเองยินดีปฏิบัติตาม อย่างเต็มใจ มีความตั้งใจในการปฏิบัติที่ถูกต้องตามวินัยในสังคม เช่น การแต่งกายที่ถูกต้องตาม ระเบียบ เข้าแถวรับบริการตามลำดับ ประพฤติตนตามแบบแผนระเบียบข้อบังคับและข้อปฏิบัติ ที่ถูกต้องดีงามอย่างสม่ำเสมอด้วยตนเองทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้อื่น โดยไม่หวั่นไหวตามสิ่งยั่ว ภายนอกหรือความต้องการอื่นที่จะมาเบี่ยงเบนแบบแผนพฤติกรรม ทางวาจา คอยสอน ตักเตือน ผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เคารพกฎระเบียบด้วยความเมตตา บอกหรือเตือนเมื่อเห็นว่าผู้อื่นจะกระทำ ความผิดหรือละเมิดกฎระเบียบโดยรู้เท่าไม่ถึงการย่ำเตือนอยู่เสมอเพื่อสร้างจิตสำนึก ทางความคิด มีความรับผิดชอบ เคารพในสิทธิของผู้อื่น มีลักษณะมุ่งสร้างอนาคต มีความเป็นผู้นำ มีความตรงต่อ เวลา รู้จักกาลเทศะ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความอดทนขยันหมั่นเพียร มีจิตใจเข้มแข็งไม่ยอมแพ้ ต่ออุปสรรคที่เกิดขึ้น รู้จักเสียสละและมีความเห็นอก เห็นใจผู้อื่น ยอมรับในการกระทำของตน และ ไม่ผลัดวันประกันพรุ่ง

5. ด้านสุภาพ จะแสดงพฤติกรรมให้ปรากฏด้วยการกระทำ ทางกาย คือ ไม่ใช้กริยา ขำผู้อื่น ต้องขอโทษก่อนทำ ไม่หยอกกันฐานเพื่อน ไม่เสียดสีกระทบกระทั่งกายบุคคล ไม่ลุก นั่ง เดินให้พรวดพราด ไม่ส่งเสียงใส ผลัก โยนของให้ผู้อื่น ไม่เดินผ่านหน้าหรือยืนบังตาผู้อื่น ไม่ทำเสียงดังรบกวน นั่งอย่างสุภาพต่อหน้าผู้ใหญ่ ไม่เดินขึ้นหน้าผู้ใหญ่ ไม่หันหลังให้ผู้ใหญ่ ควรสละที่นั่งให้เด็ก สตรี และผู้สูงอายุ ไม่สูบบุหรี่ในที่สาธารณะ ไม่สวมหมวก รองเท้าในเขตห้าม ผู้น้อยยอมเคารพผู้ใหญ่ ก่อน ผู้ชายยอมเคารพผู้หญิงก่อน ผู้ลาย่อมเป็นผู้เคารพก่อน ผู้เห็นก่อนยอมเคารพก่อน ผู้ใดเคารพ ตนก่อนควรตอบเขาทุกคนไม่เฉยเสีย ไม่ไปนั่งนานเกินสมควรในบ้านของผู้อื่น ไม่แสดงกิริยารื่นเริง เมื่อเขามีทุกข์ ไม่แสดงกิริยาโศกเศร้าเหี่ยวแห้งในที่ประชุมรื่นเริง เจ้าของบ้านที่ดี ย่อมต้องต้อนรับ แยกและเชื้อเชิญแขกไม่เพิกเฉย ไม่ทำกิริยามินตึงต่อแขก ไม่ให้แขกคอยนาน ไม่ใช้กริยา บู้บี้หรือ กระชิบกระชาบกับผู้ใดในเวลาเมื่ออยู่เฉพาะหน้าผู้หนึ่ง ไม่คุ้ยคุนต่อหน้าแขก ไม่จ้องหน้าผู้อื่น ต้องรับต้องส่งแขกเมื่อไปมา มีกิริยาอันผึ่งผายองอาจ นั่งหรือยืนอยู่ในที่สมควรแก่ฐานะตน และ มีความแก่กล้าทางวาจา คือ ไม่สนทนากันในห้องประชุม ห้องเรียน ไม่สอดหรือแย่งพูด ไม่พูดเสียงดังเกินควร ไม่ตวาดหรือพูดจากระโชกกระชาก ไม่ใช่วาจาอันหักหาญตึงตัน ไม่ใช่ถ้อยคำ อันหยาบคาย พูดจาขัดถ้อยขัดคำ ไม่พูดจาล้อเลียนหลอกลวงผู้ใหญ่ ไม่กล่าวร้ายญาติมิตรของผู้ฟัง ไม่กล่าววาจาติเตียนสิ่งเคารพ หรือที่เคารพของผู้อื่น ต้องขออนุญาตทุกครั้ง เมื่อเรามีความจำเป็น จะล่วงเกินผู้อื่นต้องขอกล่าวโทษเสมอ ผู้รับการกระทำจากผู้ใดต้องขอขอบคุณเสมอ ไม่ติเตียนสิ่งของ ที่เขาแต่งตั้งไว้ในบ้านที่ตนไปสู้อยู่ ไม่กล่าวถึงรูปร่างบุคคลอื่นโดยตรง ไม่พูดให้เพื่อนก้อกระดาก ไม่พูดเปรียบเปรยเกาะแกละสตรีกลางที่ประชุม ไม่พูดเรื่องร้าย ที่ทำให้ผู้อื่นตกใจ ไม่ทักถึงสิ่งอัน น่าอายน่ากระดากโดยเปิดเผย ไม่กล่าวถึงอัปมงคลในการมงคล ไม่บันดาลโทษให้เสียกิริยา ทางความคิด คือ ไม่ฟังขานกำเร็บหยิ่งโง่โส รู้จักเกรงใจคน รู้จักงามรู้จักดี เข้าได้ทุกสังคม เป็นผู้มีความ กว้างขวาง มีไหวพริบ และรู้เท่าทันการณ์

6. ด้านสะอาด จะแสดงพฤติกรรมให้ปรากฏด้วยการกระทำ ทางกาย คือ แต่งกายสะอาด เรียบร้อย แต่งตัวในที่มิดชิด ไม่ฉ่ำ แคะ แกะ เกร่างกายในที่ชุมชน การขับถ่ายเป็นที่เป็นทาง ไม่หาเวรให้ปรากฏในที่ชุมชน ไม่จามด้วยเสียงอันดังและโดยไม่ป้องกัน ไม่บ้วนขากด้วยเสียง อันดังหรือให้เปรอะเปื้อนเป็นที่รังเกียจ ไม่ลุกบนโต๊ะหรือมูมมามในการบริโภค ไม่ถูกต้องหรือ หยิบยื่นสิ่งที่ผู้อื่นจะบริโภคด้วยมือตน ไม่ล่วงล้ำข้ามหยิบของบริโภคผ่านหน้าผู้อื่น ไม่ละลาบละล้วง เอาของผู้อื่นมาในการบริโภค ใช้ช้อนกลางตักอาหาร ไม่พูดจาตรงหน้าผู้อื่นให้ใกล้ชิดเกินสมควร ไม่ทำร้ายผู้อื่น ไม่ข่มเหงผู้อ่อนแอกว่า ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เจ็บอาย ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เสพสุรา จนถึงเมาและติด ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ไม่ยุ่งเกี่ยวกับการพนัน ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติดิฉิน

ในกาม ทางวาจา คือ ไม่ทะเลาะวิวาท ไม่นินทาว่าร้ายกันและกัน ไม่พูดส่อเสียดยุยง ไม่ประจบสอพลอ ไม่กล่าวถึงสิ่งโสโครกฟุ้งรังเกียจในที่ประชุมชน ไม่กล่าวถึงสิ่งที่ควรปิดบังในที่ประชุมชน ทางใจ ไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น ไม่คิดแก้แค้น ไม่คิดทำลายผู้อื่นด้วยประโยชน์ตน มีความเหนียวรั้งใจตนเอง มีความละเอียดแก่เบาป การแสดงความคิดเห็นแต่ในความบริสุทธิ์สะอาด อันมีอยู่ในใจของตนเอง ควรตั้งความคิดเห็นนั้นในทางที่ชอบที่ควร ย่อมพึงใจที่จะรักษาความสะอาด ความสะอาดมีอยู่ 3 ทาง คือสะอาดกาย สะอาดวาจา และสะอาดใจ สะอาดภายนอก ได้แก่ ความสะอาดของร่างกาย เครื่องใช้บ้านเรือน และความเป็นอยู่ กับสะอาดภายใน ได้แก่ ความสะอาดในจิตใจ

7. ด้านสามัคคี จะแสดงพฤติกรรมให้ปรากฏด้วยการกระทำ ทางกาย คือ ไม่ทำเฉพาะสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์เฉพาะตนเองแต่สร้างความสะดวกสบายให้ผู้อื่น และสังคม ต้องช่วยเหลือผู้อื่นเท่าที่จะพึงมีโอกาสและตามความสามารถ ไม่ช่วยโดยหวังผลตอบแทน ไม่แข่งผู้มาก่อน ให้ทาน บริจาค แบ่งปันอย่างมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และรู้จักประมาณ ยืมสิ่งของผู้อื่นต้องไม่ลืมส่งคืน ทางวาจา คือ ไม่กล่าวให้ร้ายผู้อื่น ไม่พูดเพื่อประโยชน์ของตนเองฝ่ายเดียว ไม่แย่งหรือแย่งผู้ใดเพื่อมาพูดกับตน ไม่สนทนาแต่เรื่องของตนฝ่ายเดียว ไม่จ้องแต่พูดธุระของตน ไม่ติเตียนของที่เขาให้ ไม่สอบถามราคาของที่เขาให้ตน ไม่พูดแสดงราคาของที่เขาให้ผู้อื่น ไม่ใช้วาจาโอ้อวดตนและลบหลู่ ดูหมิ่น ทางใจ คือ ยอมรับฟังความเห็นต่าง ไม่คิดว่าผู้มีความเห็นไม่ตรงกับตนเป็นศัตรู ไม่คิดเอาแต่ได้ ไม่ตั้งใจปรารณาของรักเพื่อน ไม่ปรารณาการยืมเงินทองซึ่งกันและกัน ไม่หวังแต่จะพึงอาศัยผู้อื่น ไม่ปิดความลับผิดชอบให้ผู้อื่น รู้คุณที่ผู้อื่นได้ทำแล้วแก่ตน และไม่มีใจริษยา

8. ด้านมีน้ำใจ จะแสดงพฤติกรรมให้ปรากฏด้วยการกระทำ ทางกาย คือ เป็นผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์ส่วนรวม ลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นโดยไม่หวังผลตอบแทนช่วยเหลือเห็นเขาทำผิดพลาดก็ไม่ซ้ำเติม ต้องช่วยแก้ไขหรือช่วยให้หายผิด หรือช่วยทำให้ร้ายกลายเป็นดี เกือบของดีต้องส่งคืนเจ้าของ เป็นพลเมืองดี ทางวาจา คือ ไม่เยาะเย้ยถากถาง ไม่ข่มขู่ พูดปลอบใจ พูดให้กำลังใจ ไม่พูดเท็จ โกหก หลอกลวง ไม่ติฉินนินทาให้ร้ายผู้อื่น แจ้งหรือบอกในสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์ กล่าวขอโทษเมื่อรู้สึกละอาย หรือกล่าวขอบคุณเมื่อเขาทำสิ่งดีให้แก่เรา ทางใจ คือ เข้าใจเห็นใจ ผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกายสติปัญญา มีเมตตาปราณี มีความกรุณา โอบอ้อมอารี ไม่คิดซ้ำเติมผู้แพ้ หรือผู้ที่ล้มเหลว ไม่คิดทำร้ายผู้อื่น ไม่คิดเบียดเบียน ไม่คิดทำในสิ่งที่จะทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนและ ไม่คิดอาฆาตผูกพยาบาท

9. ด้านกตัญญู จะแสดงพฤติกรรมให้ปรากฏด้วยการกระทำ ทางกาย คือ มีความเคารพยำเกรงบิดามารดาและอาจารย์ มีความนับถือนอบน้อมต่อผู้ใหญ่ มีความอ่อนโยนต่อผู้น้อย เลี้ยงดูตอบแทนบิดามารดา ต้องสนองคุณครูอาจารย์ สงเคราะห์เพื่อนบ้านหรือเพื่อนฝูง ทางวาจา คือ กล่าววาจาที่สุภาพ แสดงความอ่อนน้อม นับถือ ไม่ล่วงเกินลบลู่ดูหมิ่นพุดยักย่อง สรรเสริญคุณความดีของท่านให้ปรากฏ ทางใจ คิดถึงบุญคุณท่านและคิดตอบแทนบุญคุณตลอดเวลา มีความศรัทธาและปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา มีความรักชาติยอมสละชีพตนเองเพื่อรักษาความเป็นเอกราชของชาติไว้ เทิดทูนจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์และราชวงศ์ รักษาสภาพแวดล้อม และธรรมชาติ รักษาสิ่งของอุปกรณ์เครื่องใช้ทั้งของตนเองและสมบัติสาธารณะ มีเมตตากรุณาและให้ทานสัตว์ตามสมควร

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ควรมีการศึกษาการเสริมสร้างคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของคนไทยด้วยหลักพุทธธรรม ในประเด็นรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ความพอเพียง ความมุ่งมั่นในการทำงาน และรักความเป็นไทย

6.2 ควรมีการศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการส่งเสริมความเข้มแข็งด้านจิตใจในการดำเนินชีวิตภายใต้ยุคโลกาภิวัตน์

6.3 ควรมีการศึกษาการใช้ประโยชน์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม

References

- Chao Phraya Phra Somdej Suntharathibadi. The Treasures of the Gentlemen. (1978). Bangkok: Khurusapha Publishing House. Lat Phrao.
- Ministry of Education. Department of Education. Learning Reform of the Ministry of Education. (2000). Bangkok: Khurusapha Publishing House. Lat Phrao.
- Mahachulalongkomrajavidyalaya University. (1996). Mahachulalongkomrajavidyalaya Tripitaka. Bangkok: Mahachulalongkomrajavidyalaya Publishing.
- National Strategic Plan 20 Year (2018-2037). Secretariat of the National Strategic Committee. Office of the National Economic and Social Development Board.
- Office of the National Economic and Social Development Board. Office of the Prime Minister. National Economic and Social Development Plan. Bangkok.